

Ellinoora Rautio

TULOTASON YHTEYS YKSILÖN YMPÄRISTÖARVOIHIN JA YMPÄRISTÖTEKÖIHIN

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma, sosiaalipolitiikan opintosuunta
Kandidaatintutkielma
Syksy 2019

TIIVISTELMÄ

Rautio Ellinoora: Tulotason yhteys yksilön ympäristöarvoihin ja ympäristötekoihin
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Sosiaalipolitiikan opintosuunta
Syksy 2019

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena on selvittää tulotason mahdollisia yhteyksiä yksilön ympäristöarvoihin ja ympäristötekoihin. Tutkimuksen avulla kartoitetaan yksilön tulotason vaikutusta siihen, millaisia ympäristöarvoja hänellä on. Tavoitteena on myös löytää yhteyksiä yksilön tulotason ja ympäristötekojen tekemisen yleisyyden välillä. Tutkielmani avulla selvitän, voiko tulotasolla olla yhteyttä siihen, kuinka paljosta yksilö olisi valmis luopumaan ympäristön vuoksi tai kuinka paljon hän kokee pystyvänsä tekemään tai tekee ympäristön hyvinvointia edistääkseen. Tutkimuskysymykseni on, onko tulotasolla yhteyttä yksilön ympäristöarvoihin ja/tai näiden arvojen toteuttamiseen.

Tutkielman teoriaosuudessa kartoitetaan aiempaa tutkimusta aihepiiristä. Tulojen, arvojen ja tekojen yhteydestä on vain hieman aiempaa tutkimustietoa. Olemassa olevan tutkimuksen perusteella ympäristöarvojen ja elämäntavan välillä voi olla suuriakin ristiriitoja. Ympäristöä arvostava ihminen voi aiheuttaa paljon ympäristöhaittoja. Samalla joku, joka ei välitä ympäristöasioista kovinkaan paljon, saattaa esimerkiksi olosuhteiden pakosta elää hyvinkin ympäristöystävällisesti. Pienituloisuuden on huomattu olevan yhteydessä välinpitämättömään ympäristökäyttäytymiseen.

Aineistonani käytän yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valmista kvantitatiivista aineistoa ISSP 2010: ympäristö III: Suomen aineisto. Aineisto on osa kansainvälistä kyselytutkimusta, jossa selvitettiin lähes 50 eri maan suhtautumista ympäristöasioihin. Suomen aineistossa on 1211 vastaajaa, jotka valikoituivat systemaattisella satunnaisotannalla Tilastokeskuksen tietokannasta, joka koskee Suomen väestöä. Aineiston keruumuotona on strukturoitu kyselylomake. Vastauksia (51%) on kompensoitu luomalla kalibroitimenetelmää käyttäen painomuuttujat, jotka korjaavat kadon aiheuttamaa mahdollista vääristymää.

Tutkielmani on määrällinen tutkimus. Muodostan ympäristöarvoista sekä -teoista summamuuttujat, joiden avulla on mahdollista keskittyä yhden muuttujan vaihteluihin useamman muuttujan sijaan. Käytän aineiston tulkinnassa SPSS-ohjelmistoa, jonka avulla muodostan ristiintaulukoita löytääkseni yhteyksiä muuttujien välillä. Etsin yhteyksiä tulotason ja arvoista sekä teoista muodostettujen summamuuttujien väliltä. Ristiintaulukointien jälkeen elaboroin saadut tulokset sukupuolen mukaan.

Suurin osa ihmisistä suhtautuu ympäristöasioihin neutraalisti. Ympäristön arvostus kasvaa tulotason kasvun myötä. Ainoastaan ääripääluokat eroavat hieman tästä lineaarisuudesta. Vastaajista suurin osa tekee ympäristötekoja usein tai aina. Tulotason tuominen yhtälöön kertoo, että ympäristötekojen kohdalla ääripääluokkien välinen ero on huomattava. Pienituloiset tekevät ympäristötekoja selkeästi suurituloisia vähemmän. Ympäristötekojen tekemisen voidaan nähdä yleistyvän sitä mukaa, kun tulotaso kasvaa. Muiden tuloiluokkien välillä ei tosin ole keskenään suuria eroja. Jakauma kaikkien tuloiluokkien välillä on eroista huolimatta suhteellisen tasainen, ja ympäristöteot jättää kokonaan tekemättä vain hyvin harva.

Avainsanat: tulotaso, ympäristöarvot, ympäristöteot, ympäristösosiaalipolitiikka

Sisällysluettelo

Johdanto	1
1. Sosiaalipolitiikan ja ympäristön yhteydestä	2
2. Ympäristöarvoihin ja -tekoihin liittyvän tutkimuksen taustaa.....	3
2.1 Tutkielman keskeiset käsitteet	5
3. Tutkimusasetelma	6
3.1 Tutkimuskysymykset.....	6
3.2 Aineisto	7
3.2.1 Muuttujat.....	8
3.3 Menetelmät	11
4. Tutkimuksen tulokset ja niiden tulkinta	11
4.1 Tulotason yhteys yksilön ympäristöarvoihin.....	14
4.2 Tulotason yhteys yksilön toteuttamiin ympäristötekoihin	15
4.3 Yhteenveto tuloksista	16
5. Pohdinta	17
Lähteet.....	21
Aineisto.....	21
Kirjallisuus.....	21
Muut lähteet.....	22

Liitteet

Taulukot

TAULUKKO 1: AINEISTON ALKUPERÄISET MUUTTUJAT JA VASTAUSVAIHTOEHDOT	10
TAULUKKO 2: YKSILÖN TULOTASON LUOKITTELU	12
TAULUKKO 3: YMPÄRISTÖARVOJEN JA TULOTASON YHTEYS, %	15
TAULUKKO 4: YMPÄRISTÖTEKOJEN JA TULOTASON YHTEYS, %.....	16

Kuviot

KUVIO 1: YKSILÖN YMPÄRISTÖARVOJEN SUMMAMUUTTUJAN JAKAUMA.....	13
KUVIO 2: YKSILÖN YMPÄRISTÖTEKOJEN SUMMAMUUTTUJAN JAKAUMA	14

Johdanto

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää yksilön tulotason yhteyttä yksilön ympäristöarvoihin ja tehtyihin ympäristötekoihin. Tutkielmassa tarkastellaan tulotason mahdollista yhteyttä siihen, millaisia asioita yksilö tekee ympäristön hyväksi sekä siihen, millaisista asioista hän olisi valmis luopumaan ympäristön hyvinvoinnin vuoksi. Tutkimuskysymykseni on, onko yksilön tulotasolla yhteyttä ympäristöarvoihin ja/tai näiden arvojen toteuttamiseen.

Aihetta ei ole tutkimuskirjallisuudessa tutkittu tällaisenaan, vaikka tulojen ja ympäristöasioiden välille on piirretty jonkinlaisia yhteyksiä jo aiemmin. Ylipäätään sosiaalipolitiikan kytköstä ympäristöön on tutkittu vähän sen ajankohtaisuudesta huolimatta. Vihreämpää lähestymistapaa sosiaalipolitiikkaan on herätelty Suomessa 80-luvulta saakka, mutta keskustelu ei ole ottanut kunnolla tuulta alleen. (Hirvilammi & Massa 2009.) Ympäristöasiat ovat jatkuvasti enemmän esillä julkisessa keskustelussa, ja ilmastoon liittyvä uutisointi on lisääntynyt ja arkipäiväistynyt. Ilmastonmuutoksen vaikutukset ja uhat tiedostetaan nykyisin aiempaa paremmin. Ympäristövaikutuksia ja niiden hillitsemistä on alettu priorisoimaan yhä korkeammalle erilaisissa tavoitteissa ja ohjelmissa, ja jopa Suomen nykyisen hallituksen hallitusohjelmaan mahtuu aiempaa enemmän ympäristöasioita.

Sosiaalipolitiikan kentällä on pakko herätä hyvinvoinnin uudelleenjärjestämiseen, sillä ympäristövaikutukset ja ilmastonmuutos lisäävät eriarvoisuutta. Globaalissa kontekstissa vaikutukset näkyvät selkeämmin esimerkiksi ruuan ja veden puutteena sekä erilaisina terveysongelmina. Suomessakaan ei näiltä vaikutuksilta säästyä, sillä ilmastonmuutoksen vaikutusten hillitsemisen vuoksi energian hinnat tulevat nousemaan, mikä vaikuttaa ensimmäisenä pienituloisiin ja jo valmiiksi huonommassa asemassa oleviin. (Hirvilammi 2009; Helne, Hirvilammi & Laatu 2012.)

Tutkielman alussa taustoitan aihetta ja käyn läpi aiempaa tutkimuskirjallisuutta, sekä avaan keskeisiä käsitteitä. Sitten esittelen tarkemmin aineistoa, muuttujia ja tutkimusmenetelmiä. Tulosten avaaminen aloitetaan tulojen ja arvojen yhteydestä, ja käsittely jatkuu tulojen ja tekojen yhteyteen. Tulokset summataan yhteen ennen johtopäätöksiä ja loppupohdintaa. Tutkielman lopusta löytyy vielä lähdeluettelo.

1. Sosiaalipolitiikan ja ympäristön yhteydestä

Sosiaalipolitiikan ja ympäristön yhteyttä on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa yllättävän vähän, vaikka ne liittyvät toisiinsa. Sosiaalipolitiikan ja ympäristön välisestä yhteydestä on herätelty keskustelua Suomessa 1980-luvulta saakka muun muassa Pekka Kuusen (1982) ja Ilmo Massan (1990; 1992) toimesta. Muutamat tutkijat (mm. Koskiaho 1997, Järvelä 1999, Helne ym. 2003) ovat ottaneet ympäristöaiheet käsittelyyn myös sen jälkeen. (Hirvilammi & Massa 2009.) Ennen 2010-lukua keskustelu ja tutkimus ovat olleet kuitenkin pientä, ja vasta viime vuosina on alettu heräämään yhteyden ihmisen ja ympäristön hyvinvoinnin välillä.

Sosiaalipolitiikalla on yhteys nykytalouteen ja nykyiseen elintason, jotka aiheuttavat runsaasti ympäristöhaittoja. Hyvinvointivaltio ei olisi koskaan voinut kasvaa nykyiseen malliinsa ilman tapahtunutta talouskasvua, joka on laajentuessaan saanut aikaan runsaasti ympäristövaikutuksia. (Hirvilammi 2009.) Esimerkiksi eläke- ja sairausvakuutusjärjestelmä ovat olleet osaltaan edesauttamassa kulutuksen lisääntymistä (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 46). Kulutuksella on mahdollisuus lisääntyä silloin, kun ihmisten ostovoima on tarpeeksi suurta. Kasvava kulutus taas lisää talouskasvua. Täten hyvinvoinnin turvaamiseen tarkoitettu eläkejärjestelmäkin toimii osaltaan talouskasvun lisääjänä. Salovaaran (2019) mukaan talous on tarkoitettu ihmisten perustarpeiden tyydyttämiseen. Talous on perustarpeiden tyydyttämisen ohella ekososiaalinen prosessi, joka yhdistää ihmisen sosiaalisen elämän ja luonnonvarojen ekologisen perustan. (Salovaara 2019, 21.) Sosiaalipolitiikan ja talouden yhteyden lisäksi sosiaalipolitiikka voidaan täten yhdistää loogisesti myös luontoon ja ympäristöön.

Sosiaalipolitiikan kentällä käsitellään paljon esimerkiksi väestön vanhenemiseen, huoltosuhteen heikkenemiseen ja työurien pidentämiseen liittyviä teemoja (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 47). Nämä ovat toki hyvin ajankohtaisia ja laajalti yhteiskuntaan vaikuttavia asioita. Samalla niistä voidaan huomata, miten työ- ja talouskeskeistä ajattelua kaikkiaan on. Ilmasto- ja ympäristöongelmat uhkaavat ihmisen elinympäristöä. Tämän vuoksi sosiaalipolitiikassa tulisi keskittyä talouden sijasta materiaalien hyvinvoinnin lähteiden kestävämpään kuluttamiseen. Sosiaalipolitiikan tärkein tehtävä on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Kestävämmän ympäristön edistäminen olisi mahdollista sosiaalipolitiikan avulla, jos sen sisällä tähdittäisiin tehokkaammin ekologiseen kestävyys. (Hirvilammi 2009, 269.) Ympäristön kestävyys puolesta toimiminen edesauttaisi luomaan kestävämpää ja pidempi-ikäistä sosiaalipolitiikkaa.

Ilmastonmuutos vaikuttaa toki kaikkiin yhteiskunnan jäseniin, mutta ensimmäisenä ympäristövaikutusten seuraukset osuvat yhteiskunnan huono-osaisimpiin (Hirvilampi 2009). Suomalainen sosiaaliturva toki lieventää tätä, eikä vaikutuksia ole mahdollista nähdä samassa mittakaavassa kuin muualla maailmassa. Ilmastonmuutoksen torjuminen tulee kuitenkin aiheuttamaan sosiaalisia jakoja myös Suomessa, sillä energian hintojen nousu osuu erityisesti pienituloisiin (em). Hintojen nousu korottaa kaiken kulutuksen – asumisen, ruuan ja liikkumisen – hintaa, ja tämän vaikutukset näkyvät erityisesti pienituloisten elämässä (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012, 40-41). Tästä syystä voidaan pohtia, miksi sosiaalipolitiikka tukee tämän sallivaa talusrakennetta. Tilanne luo tietynlaisen oravanpyörän, jolle ei näy loppua. Ilmastonmuutos ei tule pysähtymään itsestään, joten tilanne voidaan saada pysäytettyä ainoastaan sosiaalipolitiikan avulla.

2. Ympäristöarvoihin ja -tekoihin liittyvän tutkimuksen taustaa

Tutkielmani tavoitteena on tutkia yksilön tulotason yhteyttä yksilön omiin ympäristöarvoihin ja näiden arvojen toteuttamiseen. Tässä luvussa esitellään aihepiiristä aiemmin tehtyä tutkimusta sekä tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä. Liikkeelle lähdetään arvotutkimuksesta ja siitä siirrytään ympäristöteoista tehtyyn tutkimukseen.

Ruotsalaisten kotitalouksien energiansäästön ja ympäristöasenteiden yhteyttä on tutkittu aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa. Eräässä tutkimuksessa selvitettiin sosioekonomisten tekijöiden ja ympäristöasenteiden vaikutusta energiansäästökäyttäytymiseen lämmityksen ja lämpimän veden käyttöä tarkastelemalla. Sosioekonomisista tekijöistä kolme oli tilastollisesti merkitseviä, ja yksi näistä tekijöistä oli tulotaso. Korkeimman tuloluokan huomattiin säästävän energiaa kaikkein epätodennäköisimmin, kun säästöä verrattiin matalimpaan tuloluokkaan. Matalimman tuloluokan energiansäästöön saattaa tutkimuksen mukaan vaikuttaa myös pakko, sillä energian hinnan nousu on jatkuvaa. Korkeiden hintojen vuoksi pienituloiset saattavat olla pakotettuja pienentämään energiankulutustaan, mikä näyttäytyy pienituloisempien kotitalouksien ympäristöystävällisyytenä. Ympäristöarvoilla huomattiin olevan vaikutusta energiansäästöön. Ympäristöarvojen merkitys nousi suuremmaksi korkeimmassa tuloluokassa verrattuna pienimpään. Täten suurempituloisten kotitalouksien ympäristöarvoilla on yhteys energian säästämiseen. Samaa vaikutusta ei ollut löydettävissä pienituloisten luokassa. (Martinsson, Lundqvist & Sundstrom 2011.)

Ihmisten välinpitämättömyys kierrättämiseen tai ilmastoasioihin saattaa johtua taloudellisista syistä, sillä resurssit ja voimavarat eivät aina riitä ekologisuuden ajatteluun muiden huolien ohella (Riki 2019). Rikin tutkimat venäläiset kotitaloudet kokivat, että matala elintaso johtaa negatiiviseen ympäristökäyttäytymiseen, eikä ihmisillä ole kiinnostusta tai voimavaroja huomioida ympäristöä (em, 47-56). Samankaltaisia tuloksia on saatu myös Salovaaran tutkimuksessa suomalaisten alakoulujen opettajien ympäristökäsityksistä: kun yksilö ei kärsi eriarvoisuudesta tai köyhydestä, on tällä mahdollisuus keskittyä myös ympäristöstä huolehtimiseen (Salovaara 2019, 51). Elintaso ja köyhyys voivat muodostaa toiminnallisen loukun. Ympäristön kannalta olisi hyväksi vähentää kulutusta ja elää ekologisesti, mutta nämä toimintatavat saattavat pakottaa epätoivottuihin elämänmuutoksiin. (Oksanen & Salonen 2011, 10.) Tulotason linkittyminen ympäristöön vaikuttaa olevan monisyistä ja vaihtelevaa. Korkeat tulot omaavien ei tarvitse huolehtia tuloistaan tai toimeentulostaan yhtä paljon, jolloin muille asioille jää arjessa enemmän aikaa. Ympäristöasiat saattavat nousta silloin korkeampaan arvoon verrattuna tilanteeseen, jossa huoli rahojen riittävydestä hallitsee kaikkea ajattelua. Jos omassa elämässä on suurempia huolenaiheita, voi olla vaikeaa ajatella ympäristöasioita tai arvottaa niitä oman elämän huolien yläpuolelle.

Suurituloisuus ei aina johda suurempaan ympäristöhuoleen, vaikka aiempi teoriatausta on antanut olettamaa niin. Ympäristöhuoli korostuu nimenomaan köyhemmissä maissa. Eri maiden sisällä korkeatuloisemmat ovat jonkin verran huolestuneempia ympäristön tilasta, mutta tulotason vaikutus ympäristöhuoleen on siitä huolimatta pientä. (Fairbrother 2013.) Suomi kuuluu maailman kärkimaiden joukkoon erilaisilla tuotantolaajuuksilla ja tuloja mittaavien mittarien ja indeksien mukaan, joten suomalaisten ympäristöarvojen voisi kuvitella olevan yleisesti korkealla tasolla.

Suurin osa ihmisistä uskoo tekevänsä ympäristön eteen enemmän kuin muut (Hirvilampi 2009). Tämän vuoksi saattaa olla helpompaa hyväksyä itsellään erilaisten ympäristön vastaisten tekojen tekemistä. Kun muiden uskoo olevan vapaamatkustajia, ei välttämättä motivoitu itsekään tekevän yhtään ylimääräistä. Todellisuudessa ihmiset saattavat tällöin tehdä jopa keskivertoa vähemmän ympäristötekoja.

Ihmisten ympäristöasenteissa ja elämäntavassa on tutkimusten mukaan huomattu olevan ristiriita. Myönteiset ympäristöasenteet eivät aina johda niiden mukaiseen elämäntapaan. Vähän kuormittavan elämäntyylin taustalla voi olla ihminen, joka ei suhtaudu ympäristöasioihin lämmöllä, mutta jolla ei välttämättä ole edes varaa elää ympäristöä tuhaten.

Ympäristömyönteisyys ei takaa ympäristöystävällistä elämäntyyliä, ja toisaalta välinpitämättömästi ympäristöön suhtautuva voi elää todella ympäristöystävällisesti. Taloudellisen tilanteen muuttuessa pienempituloisen ympäristöä ajattelemattoman kulutus saattaa muuttua, mutta ympäristöasiat huomioon ottava kykenee löytämään uusia ympäristönsäästökeinoja suuremmasta ympäristön kulutuksestaan huolimatta. (Ahonen 2006, 74-85.) Ihmiset eivät välttämättä edes koe huonoa omatuntoa asenteidensa ja tekojensa ristiriidasta. Samanlaista heikkoa yhteyttä arvojen ja tekojen välillä voidaan huomata ajassamme muussakin käyttäytymisessä esimerkiksi terveyteen liittyen. (Massa & Ahonen 2006, 124.) Tulotason ja ympäristötekojen yhteys ei täten ole millään tavalla helppo eikä yksioikoinen, sillä siihen on mahdollista löytää lukemattomia syitä ja näiden syiden seurauksia.

Aiempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen pohjaten voidaan olettaa, että pienituloisemmat ihmiset toimivat ympäristöystävällisemmin, joskin osittain tilanteen ja tulotason luomasta pakosta. Kaikkein matalimpaan tuloluokkaan kuulumisen taas saattaa johtaa hyvin välinpitämättömään ympäristökäyttäytymiseen voimavarojen puutteen vuoksi, vaikkei välinpitämättömyyden suhtautuminen yksin estä ympäristöystävällistä toimintaa. Korkeampaan tuloluokkaan kuulumisen taas saattaa johtaa suurempaan ympäristön tuhlaamiseen, joskin arvojen merkitys korostuu suurempituloisten kohdalla enemmän. Arvojen yhteys kaikkiin tulotasoihin tuo kuitenkin aiheeseen näkökulman, jota ei suoraan ole aiemmin tutkimuksessa käsitelty. Tätä tietoa aukkoa pyrin selvittämään tutkielmassani.

2.1 Tutkielman keskeiset käsitteet

Tutkielmani lähtökohta on ympäristösosiaalipolitiikassa, joka yhdistää perinteistä sosiaalipolitiikkaa ja sen tutkimusaiheita ajankohtaisiin ympäristökysymyksiin. Sosiaalipolitiikan tarkoitus on turvata ihmisen hyvinvointia muuttuvissa olosuhteissa, ja ympäristösosiaalipolitiikka auttaa tässä laajentamalla hyvinvoinnin koskemaan myös ympäristöä (Hirvilampi & Massa 2009). Kaiken muun yhteiskunnan toiminnon tapaan sosiaalipolitiikan toteuttaminen vaatii luonnonvaroja, joiden käytön rajoittamista täytyy nykypäivänä todella pohtia. Sosiaalipolitiikan tavoitteena on suhteellisen köyhyyden lieventäminen, jolloin normina nähdään ympäristölle kestävä kasvun kasvu (Helne ym. 2012). Tätä käsitellään sosiaalipolitiikan vihreässä kritiikissä. Ympäristösosiaalipolitiikka pyrkii löytämään sekä sosiaalisesti että ympäristön kannalta kestäviä ratkaisuja ylläpitää ja edesauttaa hyvinvointia.

Ympäristösosiaalipolitiikan lisäksi tutkielmani aihe on läheisessä yhteydessä arjen ympäristöpolitiikkaan. Arjen ympäristöpolitiikan piirissä voidaan tutkia ihmisten asenteita ja käyttäytymistä suhteessa ympäristöön. Myös asenteiden ja käytöksen välisiä yhteyksiä voidaan selvittää arjen ympäristöpolitiikan kautta. (Karisto 2006.) Arjen ympäristöpolitiikan kentällä painotetaan arkista lähestymistapaa ympäristöön, mutta se voidaan nähdä myös tapana kuvata yksilön ympäristömyönteistä elämäntapaa. Arjen ympäristöpolitiikka onkin tietyllä tapaa elämäntapatutkimusta. Arjen ympäristöpolitiikka on käytännönläheinen lähestymistapa ympäristöpolitiikan alaan, ja sen avulla on mahdollista löytää uusia tapoja luoda kestävämpää kulttuuria. (Massa & Ahonen 2006.)

3. Tutkimusasetelma

Tässä tutkimuksessa tutkitaan yksilön omia ympäristöarvoja ja niiden mukaista toimimista. Arvoja ja niiden mukaista toimintaa on loogisinta selvittää yksilön näkökulmasta käsin, sillä kotitalouden arvoja on hyvin paljon vaikeampaa mitata ja selvittää aineistosta. Arvot ovat yksilön omia, ja vaikka kotitalouden arvot olisivatkin keskenään samankaltaisia, on kotitalouden arvojen tutkiminen huomattavasti monimutkaisempaa. Tästä syystä keskityn tutkielmassani nimenomaan yksilön tulotasoon sekä ympäristöarvoihin ja -tekoihin.

Ensin aineistosta täytyy selvittää kaikkien vastanneiden tulotaso, jotta niistä voi uudelleenluokitella järkevät tulokategoriat. Tämän jälkeen tarkoituksena on ristiintaulukoida tuloja ja tekoja, sekä tuloja ja arvoja. Saatuja tuloksia yhdistetään olemassa olevaan tutkimustietoon, jolloin tutkielma saadaan kiinnitettyä tieteelliselle kartalle.

3.1 Tutkimuskysymykset

Selvitän tutkielmassani, onko yksilön tulotasolla yhteyttä yksilön ympäristöarvoihin ja/tai näiden arvojen toteuttamiseen. Tutkielmani avulla selvitän, voiko tulotasolla olla yhteyttä yksilön valintoihin, kuten siihen, millaisia asioita hän kokee pystyvänsä tekemään ympäristön hyväksi, tai paljostako hän olisi valmis luopumaan lisätäkseen ympäristön hyvinvointia. Kiinnostavaa on myös se, onko tulotasolla merkitystä yksilön omiin ympäristöarvoihin. Tutkimustulosten avulla voitaisiin saada selvitettyä, millaisin keinoin ja perusteluin ympäristön etusijalle asettamista voitaisiin

laajentaa kaikkiin tuloluokkiin. Tutkimuksen avulla haluan saada esiin uusia huomionarvoisia yhteyksiä sosiaalipolitiikan ja ympäristöaiheiden välillä.

3.2 Aineisto

Aineistonani käytän yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston aineistoa FSD2620 ISSP 2010: ympäristö III: Suomen aineisto. Kyseessä on kansainvälinen yhteiskunnallinen kyselytutkimus (International Social Survey Programme), jossa tutkijoiden tavoitteena oli tehdä lähes 50 maan vertailu ihmisten suhtautumisesta ympäristökysymyksiin. Suomen otokseen valikoitui 2500 15-74-vuotiasta suomalaista, jotka valittiin systemaattisella satunnaisotannalla Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta. Strukturoituun kyselylomakkeeseen vastanneista suomenkielisiä oli 95 % ja ruotsinkielisiä 5 %. Kyselylomakkeita palautettiin 1211, eli vastaamatta jättäneitä oli 1289, eli vastausprosentti oli 49 %. Katoa aiheuttivat kieltäytymiset (12), tuntemattomat osoitteet ja kieliongelmat (17), sekä muusta syystä vastaamatta jättäneet (1260). Taustatietoina kyselyssä selvitetään muun muassa vastaajan tuloja, työmarkkina-asemaa, siviilisäätystä sekä koulutustasoa. Tämän lisäksi kysely sisältää väittämiä talouden ongelmista ja tuloeroista, sekä esimerkiksi siitä, kuinka paljosta yksilö olisi valmis luopumaan ympäristöasioiden nimissä. Sukupuolen kartoittamiseksi annetaan vastausvaihtoehtoiksi mies ja nainen, joten vastaukset ovat jakautuneet näiden kahden välille. Kukaan vastaajista ei kuitenkaan jättänyt vastaamatta kysymykseen. Naisia kyselyyn vastanneista oli 55 % ja miehiä 45 %.

Aineiston suurehkon vastauskadon vuoksi aineistoon on tehty kaksi painomuuttujaa, jotka on luotu kalibrointimenetelmällä. Painomuuttujat lisäävät estimoinnin tehokkuutta ja korjaavat kadon aiheuttamaa vääristymää. Painokertoimet on luotu sukupuolen, ikäluokkien ja NUTS3-alueiden sekä kuntatyyppin avulla. NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales Statistique) on Euroopan unionin yhteinen tilastollisten alueyksiköiden luokitusjärjestelmä, jonka avulla Suomen alueet voidaan jakaa kolmeen tasoon, joista NUTS3-taso on maakuntataso. (ISSP 2010.)

Arvoja lähestytään kyselyssä kysymyksillä ympäristöhuolesta, talouskasvun ja ympäristön suhteesta ja halukkuudesta maksaa korkeampia veroja tai hintoja ympäristön suojelemiseksi. Ympäristöarvoja taustoitetaan myös kysymällä yksilön kokemista mahdollisuuksista kyetä auttamaan ympäristöä.

Ympäristöystävällisiä tekoja selvittävät kysymykset kartoittavat esimerkiksi vastaajan jätteiden lajittelua, luomutuotteiden ostamista ja auton käytön rajoittamista. Lisäksi kysymyksiä on

energiankulutuksen ja vedenkäytön tietoisesta vähentämisestä sekä ympäristösyillä selitetystä ostamisen välttämisestä. Aineistossa kysytään näiden lisäksi vielä vastaajan kuulumista ympäristönsuojeluryhmiin ja esimerkiksi ympäristöaiheiseen mielenosoitukseen osallistumista.

3.2.1 Muuttajat

Tulotason muuttuja on jatkuva muuttuja, joten se on luokiteltava, jotta tulojen yhteyttä ympäristöarvoihin ja -tekoihin on helpompaa ja selkeämpää tarkastella. Tuloja kyselyyn vastanneilla on nolasta eurosta aina 70 000:een euroon asti. Tein luokittelun mukaillen Euroopan Unionin köyhyysalarajaa, Elinkeinoelämän Valtuuskunnan taulukkoa väestön jakautumisesta tuloluokkiin vuonna 2016 sekä Tilastokeskuksen taulukkoa yksityisten henkilöiden tuloista vuonna 2017. Euroopan Unionin määrittelemä köyhyysalaraja on 60 prosenttia valtion kansalaisten mediaanitulosta. Suomen tapauksessa raja yksineläjälle on 1299 euroa kuukaudessa, sillä mediaanitulo oli 24 580 euroa yhden hengen talouksissa vuonna 2017 (Tilastokeskus 2017). Rajaa vielä huomattavasti alempia tuloja oli vastanneista niin monella, että päädyin muodostamaan alle 500 euroa kuukaudessa tienaavien luokan vertailumahdollisuuksien vuoksi. Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (2018) käyttämä keskiluokan määritelmä perustuu OECD:n määritelmään. Evan määritelmässä keskituloisten luokka alkaa alemman keskiluokan 1525 eurosta ja jatkuu aina ylimmän keskiluokan 4065 euroon saakka. Evan mukaan suurin osa keskiluokasta on kuitenkin alemman ja keskimmäisen keskiluokan piirissä, jolloin luokka olisi kooltaan 1525-3049 euroa. Jaoin edelleen suureksi muodostuneen luokan Tilastokeskuksen vuoden 2017 jaottelua apunani käyttäen niin, että sain muodostettua luokat 1300-2499 sekä 2500-3049 euroa kuukaudessa tienaavat. Seuraava luokka kattaa Evan määritelmän mukaisen ylemmän keskiluokan 3050-4065. Siitä korkeampituloiset muodostavat oman tuloluokkansa. Aineistoa luokiteltaessa tulotasomuuttuja muuttui suhdeasteikollisesta muuttujasta järjestysasteikolliseksi muuttujaksi. Tulotasokysymykseen jätti vastaamatta yhteensä 94 vastaajaa (7,8 %).

Muodostin sekä ympäristöarvoista että -teoista summamuuttujat. Summamuuttuja helpottaa aineiston analysointia, sillä sen avulla on mahdollista keskittyä yhteen muuttujaan usean muuttujan sijasta. Valitsin kyselystä molempiin summamuuttujiin viisi muuttujaa, jotka kuvasivat parhaiten yksilön ympäristöarvoja ja -tekoja. Alkuperäiset muuttujat on esitetty taulukossa 1. Mittasin summamuuttujan reliabiliteettia Crohnbachin α -luvulla, jonka mukaan sekä arvojen summamuuttuja (.697) että tekojen summamuuttuja (.779) mittaavat samoja asioita hyväksyttävällä tasolla, joten muuttujat ovat toimivia. Vaikkei hyväksyttävälle mittarille ole

asetettu yleisesti tunnustettua ja hyväksyttyä rajaa, Crohnbachin alfan luvun olisi hyvä olla korkeampi kuin tässä tutkielmassa saadun 0,7 luokkaa (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994). Metsämuurosen (2005) mukaan alle 0,6 alle jäävää alfan arvoa ei tulisi hyväksyä. Tähän verraten alfan arvot ovat tässä tutkielmassa hyväksyttävissä. Korvasin molempien summamuuttujien alkuperäisten muuttujien puuttuvia tietoja kunkin muuttujan keskiarvovastauksen perusteella, sillä summamuuttujien puuttuvat tiedot olivat suurimmillaan lähes neljäsosan kaikista vastauksista. Muodostettuani summamuuttujat uudelleenluokittelin ne vielä kolmiluokkaisiksi, jotta tuloksia ja yhteyttä tulotasoon olisi helpompaa tarkastella. Alkuperäiset vastausvaihtoehdot on esitelty taulukossa 1.

Arvoja kuvaavaan summamuuttujaan yhdistin ympäristömyönteiset sekä ympäristökielteiset vaihtoehdot niin, että alkuperäisten viiden vaihtoehdon sijasta arvoja kuvataan kolmiluokkaisena. Kaikki muuttujat on kääntämisen ja uudelleenluokittelun jälkeen muotoiltu niin, että ympäristömyönteisyys saa arvon 1, neutraaliuus ympäristöä kohtaan saa arvon 2 ja ympäristökielteisyys arvon 3. Alkuperäiset vastausvaihtoehdot muuttujiin on esitelty taulukossa 1.

Ympäristötekoja mittaavat kysymykset olivat valmiiksi samansuuntaisia, joten niitä ei tarvinnut kääntää. Tekojen summamuuttujaan yhdistin vaihtoehdot ”aina” ja ”usein”, sillä molemmat vaihtoehdot kuvaavat paljon tehtyjä ympäristötekoja. Ympäristötekoja aina tai usein tekevät saavat täten arvon 1, joskus niitä tekevät arvon 2, ja ympäristöteot jättämättä tekevät arvon 3. Näin myös ympäristötekojen summamuuttujan vastausvaihtoehdot ovat kolmiluokkaiset. Alkuperäiset vastausvaihtoehdot ovat esiteltynä alla olevassa taulukossa 1.

Taulukko 1: Aineiston alkuperäiset muuttujat ja vastausvaihtoehdot

Alkuperäinen muuttuja		Vastausvaihtoehdot				
Ympäristö-arvot	Kuinka halukas olisit maksamaan korkeampia hintoja ympäristön suojelemiseksi?	Erittäin halukas	Melko halukas	En halukas enkä haluton	Melko haluton	Erittäin haluton
	Olemme liian huolissamme ympäristön tulevaisuudesta, mutta kannamme liian vähän huolta tämän päivän hintatasosta ja työpaikkojen riittävydestä.	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
	Melkein kaikki nykyisessä elämäntavassamme vahingoittaa luontoa ja elinympäristöämme.	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
	Ihmiset ovat liian huolissaan siitä, että ihmiskunnan kehitys vahingoittaa ympäristöä.	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
	Kuinka halukas olisit tinkimään omasta elintasostasi ympäristön suojelemiseksi?	Erittäin halukas	Melko halukas	En halukas enkä haluton	Melko haluton	Erittäin haluton
Ympäristö-teot	Kuinka usein teet seuraavia asioita: Vähennät energiankulutusta kotonasi ympäristösyistä?	Aina	Usein	Joskus	En koskaan	
	Kuinka usein teet seuraavia asioita: Vähennät vedenkäyttöäsi (tai käytät vettä uudelleen) ympäristösyistä?	Aina	Usein	Joskus	En koskaan	
	Kuinka usein teet seuraavia asioita: Vältät tiettyjen tuotteiden ostamista ympäristösyistä?	Aina	Usein	Joskus	En koskaan	
	Kuinka usein lajittelet jätteitä kierrätystä varten?	Aina	Usein	Joskus	En koskaan	
	Kuinka usein rajoitat oman auton käyttöä ympäristösyistä?	Aina	Usein	Joskus	En koskaan	

3.3 Menetelmät

Analysoin aineistoa SPSS-ohjelman (Statistical Package for the Social Sciences) version 25 avulla. Muodostettuani summamuuttujat ja luokiteltuani tulotasomuuttujan, pääsin vertailemaan ympäristöarvojen ja -tekojen sekä tulotason tilastollista yhteyttä ristiintaulukoiden avulla. Ristiintaulukoiden avulla voidaan tehdä kuvailevaa analyysia, ja niiden avulla saadaan tietoa ilmiöiden välisistä yhteyksistä. Ristiintaulukointien jälkeen elaboroin saamani tulokset sukupuolen muuttujalla, jotta tulosten itsenäisyys on mahdollista selvittää.

4. Tutkimuksen tulokset ja niiden tulkinta

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tuloksia. Ensin esitetään tulotason luokittelun sekä summamuuttujien jakaumat. Tämän jälkeen esitetään ristiintaulukoinnit sekä niiden elaborointi. Luvun lopussa käsitellyt asiat tiivistetään vielä ennen johtopäätöksiä.

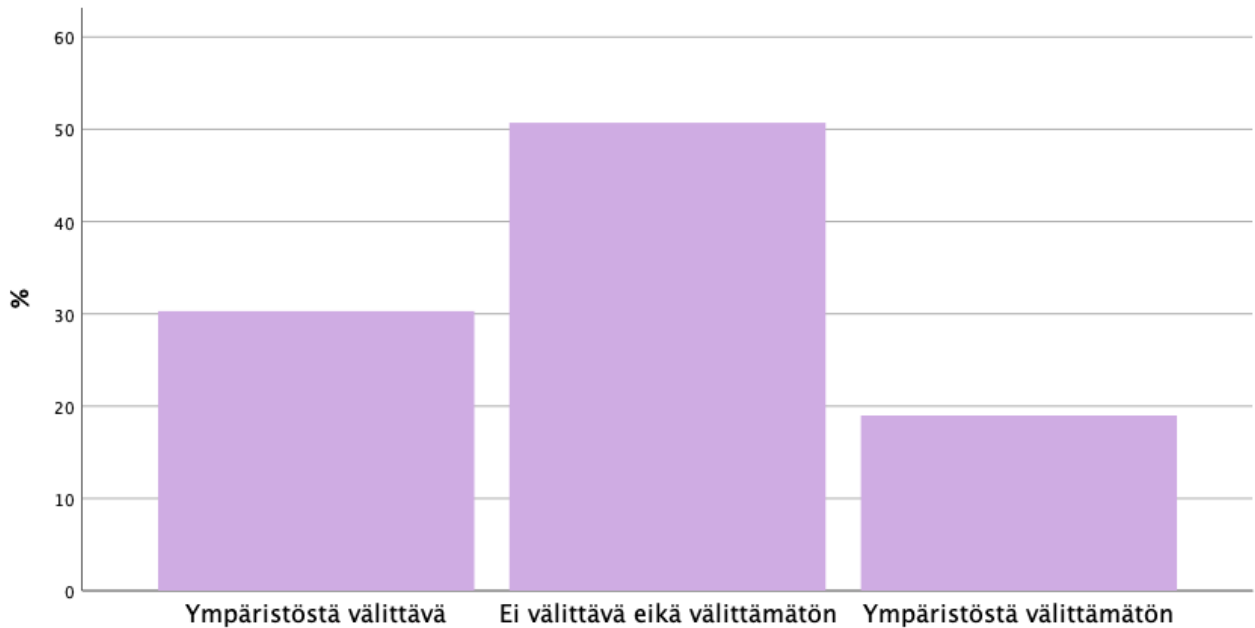
Suurin osa kyselyyn vastanneista tienaa 1300-2499 euroa kuukaudessa, joten keskituloisten vastaajien määrä on kyselyssä suurin (taulukko 2). Tämä mukailee yleistä tulotason jakaumaa Suomessa, sillä mediaanitulo on 2048 euroa kuukaudessa (Tilastokeskus 2017). Vaikka vastaajien joukossa on tuloja aina 70 000:een euroon saakka, on heidän osuutensa vastaajista marginaalinen. Tästä syystä jo yli 4066 euroa kuussa tienaaavat ovat tässä tutkielmassa luokiteltuina suurituloisimpien joukkoon. Vastanneiden joukossa on taulukon 2 mukaisesti yli neljäsosa köyhyysrajan - alle 1299 euroa kuukaudessa tienaaavat - alle jääviä. Kyselyyn vastanneista jopa 10 prosenttia tienaa alle 500 euroa kuukaudessa. Pienituloisten suuri määrä voi selittyä esimerkiksi sillä, että kotitaloudessa toisen henkilön tulot ovat niin suuret, ettei erilaisia sosiaalitukia ole mahdollista saada. Tässä tutkielmassa keskitytään kuitenkin nimenomaan yksilöön ja tämän tulotasoon, jolloin kotitalouden mahdollinen yhteys tutkittuihin asioihin ei ole nähtävissä. Tulotason jakautuminen on nähtävissä alla olevassa taulukossa 2.

Taulukko 2: Yksilön tulotason luokittelu

Tulotaso	Lukumäärä	Prosenttiosuus
-499	120	10
500-1299	202	17
1300-2499	341	28
2500-3049	189	16
3050-4065	131	11
4066-	134	11
Yhteensä	1211	100

Seuraavaksi esitän muodostamieni summamuuttujien jakaumat kuvioina. Ensimmäisenä esitän ympäristöarvojen jakauman, ja sen jälkeen ympäristötekojen vastaavan jakauman. Yli puolet vastaajista suhtautuu neutraalisti ympäristöarvoihin (kuvio 1). Ympäristöarvoja ei ehkä ole ajateltu tarkemmin, eikä niistä ole suurempia mielipiteitä. Ympäristömyönteisten vastaajien osuus (30 %) on hieman suurempi kuin ympäristökielteisten osuus. Ympäristöstä välittämättömien osuus on lähes neljännes kyselyyn vastanneista.

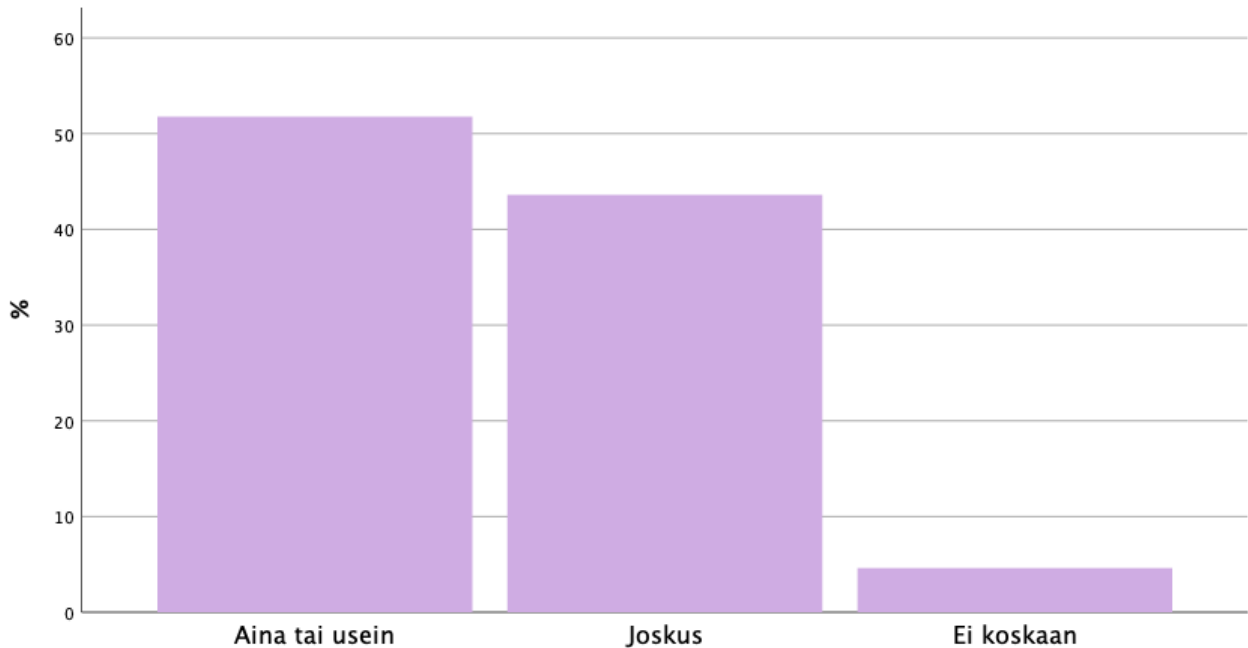
Kuvio 1: Yksilön ympäristöarvojen summamuuttujan jakauma

Yli puolet vastaajista tekee ympäristötekoja aina tai usein (kuvio 2). Niitä, jotka eivät tee yhtään ympäristötekoja, on selkeästi pienin osuus. Joskus ympäristötekoja tekeviä on yli 40 prosenttia. Kiinnostavaa kuviossa on se, että vastausten jakauma on hyvin erilainen verrattuna arvoja kuvaavan summamuuttujan jakaumaan. Ympäristöstä välittämättömien osuus on lähes 20 prosenttia, mutta silti vain vajaat viisi prosenttia jättää ympäristöteot väliin. Tästä voidaan olettaa yksilön tekevän ympäristötekoja, vaikkei tavoitteena olisikaan pyrkiä toteuttamaan ympäristöarvoja. Tulosta saattaa selittää se, että esimerkiksi kierrättäminen on Suomessa hyvin organisoitua, eikä se vaadi yksilöltä kovinkaan suuria ponnisteluja.

Kuvio 2: Yksilön ympäristötekojen summamuuttujan jakauma

4.1 Tulotason yhteys yksilön ympäristöarvoihin

Mitä enemmän yksilö tienaa, sitä enemmän hän myös välittää ympäristöasioista (taulukko 3). Alin tuloluokka (30 %) on jonkin verran valveutuneempi ympäristöasioissa kuin sitä seuraava (22 %) mutta muuten ympäristömyönteisyys kasvaa tulotason kanssa samansuuntaisesti. Korkeimmassa tuloluokassa ympäristömyönteisiä on eniten (41 %). Tulotason kasvun myötä yksilölle jäänee enemmän aikaa miettiä muutakin kuin arjessa selviytymistä, jolloin ympäristöarvojen merkitys kasvaa. Vaikka suurin osa (43-56 %) kaikkien tuloluokkien vastaajista kokee ympäristöasiat neutraaleina, voidaan mielipiteiden huomata jakautuvan selkeämmin ääripäihin sitä mukaa, mitä suuremmaksi yksilön tulot kasvavat. Tulotason kasvun mukanaan tuoma turva selittänee myös tätä, sillä arvoja on mielekkäämpää pohtia ilman selviytymistaistelun ajattelua. Ristiintaulukointien mukaan 1300-2499 euroa kuukaudessa tienaaavat ovat kaikkein ympäristökielteisimpiä (23 %). Alle 1299 euroa kuukaudessa tienaaavien joukosta yhteensä viidennes on ympäristökielteisiä, kun muissa tuloluokissa ympäristökielteisyys on 16 prosenttia. Tulojen ja ympäristöarvojen välinen yhteys on tilastollisesti merkitsevä ja siten yleistettävissä perusjoukkoon ($p=.017$). Samankaltaisia tuloksia on täten mahdollista löytää kyselyn ulkopuolelta.

Taulukko 3: Ympäristöarvojen ja tulotason yhteys, %

	-499	500- 1299	1300- 2499	2500- 3049	3050- 4065	4066-	Yhteensä
Ympäristöstä välittävä	30	22	26	33	39	41	30
Ei välittävä eikä välittämätön	51	56	50	51	45	43	50
Ympäristöstä välittämätön	19	21	23	16	16	16	18
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

4.2 Tulotason yhteys yksilön toteuttamiin ympäristötekoihin

Jos ääripäätuloluokat jättää huomiotta, kaikki tuloluokat tekevät ympäristötekoja lähes saman verran (taulukko 4). Väliin jäävistä tuloluokista hieman yli puolet tekee ympäristötekoja hyvin usein, reilut 40 prosenttia joskus. Selkein ero näiden luokkien välillä on se, että köyhyysrajan alapuolelle jäävät jättävät ympäristötekoja tekemättä enemmän (6 %) kuin korkeampituloiset (4 %). Ero on toki vain muutaman prosentin suuruinen, mutta siitä huolimatta selkeä. Suurin ero ympäristötekoissa on huomattavissa ääripääluokkien välillä. Ristiintaulukoinnin mukaan suurituloiset tekevät ympäristötekoja reilusti useammin (58%) kuin pienituloiset (36 %). Alin tuloluokka jää huomattavasti myös muista tuloluokista jälkeen siinä, kuinka usein ympäristötekoja tehdään. Kaikissa muissa tuloluokissa yli puolet vastanneista tekevät ympäristötekoja aina tai usein, kun taas alimmasta luokasta sama osuus on reilu kolmannes.

Alimmasta tuloluokasta suurin osa tekee ympäristötekoja joskus, mutta muissa tuloluokissa suurin osa tekee ympäristöystävällisiä tekoja huomattavasti useammin. Jakauma on kaikesta huolimatta

suhteellisen tasainen eri tuloluokkien välillä, ja hyvin harva jättää ympäristöteot kokonaan tekemättä.

Ristiintaulukoinnin tulokset ($p=.065$) eivät ole aivan tilastollisesti merkitseviä. Tulotason ja tekojen välistä yhteyttä ei voida yleistää perusjoukkoon. Jonkinlainen yhteys näiden välillä on havaittavissa, mutta se ei näyttäydy otoksessakaan yhtä selkeänä, kuin tulojen ja arvojen välinen yhteys. Eri tekojen väliltä on löydettävissä merkitseviä yhteyksiä esimerkiksi auton käytön ja jätteiden lajittelun suhteen, mutta summamuuttujassa nämä yhteydet heikkenevät hieman.

Taulukko 4: Ympäristötekojen ja tulotason yhteys, %

	-499	500-1299	1300-2499	2500-3049	3050-4065	4066-	Yhteensä
Aina tai usein	36	53	54	54	52	58	52
Joskus	57	41	42	42	44	37	43
Ei koskaan	8	6	4	4	4	5	5
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

4.3 Yhteenveto tuloksista

Ympäristön arvostus kasvaa tulotason kasvun myötä. Ympäristöarvot kasvavat lähes suoraviivaisesti tulotason nousun myötä. Ainoastaan ääripääluokat erottuvat hieman tästä lineaarisuudesta. Tämä oli tutkimuskirjallisuuteen verraten odotettu tulos. Sen sijaan yllättävää tuloksissa on se, että myös ympäristötekojen tekeminen yleistyy sitä mukaa kun tulotaso kasvaa.

Tästä ei ollut tutkimuskirjallisuudessa mitään valmista hypoteesia, mutta olemassa olevat tutkimukset antoivat viitteitä erilaiselle tulokselle.

Elaboroin saadut tulokset sukupuolen mukaan. Arvojen ja tulotason välillä esiintyy yhteys ainoastaan naisten kategoriassa. Miehillä yhteys ei ole merkitsevä, mutta se on hyvin lähellä 90 % luottamustason merkitsevyyttä. Aiemmin löydetty yhteys tulotason ja ympäristötekojen välillä ei ole itsenäinen kummankaan sukupuolen kategoriassa. Ympäristötekojen tekemiseen vaikuttavat muutkin tekijät kuin tulotaso. Eri tekojen välillä on havaittavissa vaihtelua, ja esimerkiksi jätteiden lajittelulla ja tulotasolla on nähtävissä yhteys molempien sukupuolten kohdalla. Auton käytön vähentämiseen näyttää olevan yhteys naisten kategoriassa, muttei niinkään miesten kohdalla.

5. Pohdinta

Suurin osa ihmisistä suhtautuu neutraalisti ympäristöasioihin. Ympäristömyönteisten ihmisten osuus on jonkin verran ympäristökielteisiä suurempi. (Kuvio 1.) Suomessa ympäristökasvatus lähtee liikkeelle yleensä jo perheistä, ja viimeistään perusopetuksessa käydään läpi ympäristönsuojeluun liittyviä aiheita. Tämä saattaa selittää sitä, että ympäristömyönteisiä ihmisiä on ympäristökielteisiä enemmän. Arvoja kartoittavat kysymykset rinnastavat ympäristöä ja taloutta, joita voi olla vaikeaa asettaa tärkeysjärjestykseen. Vaikka ympäristöä pitäisi tärkeänä, elämme yhteiskunnassa, jossa kaiken ajattelun ja päätöksenteon taustalla on pitkälti ainoastaan talous ja sen kasvu. Tämä saattaa vaikuttaa siihen, miksi jopa neljännes vastaajista näyttyy ympäristöstä välittämättömänä.

Ympäristöteot kokonaan tekemättä jättävien osuus pienenee tulojen kasvaessa, mutta suurimman tuloluokan kohdalla tekemättä jätettyjen tekojen määrä nousee hieman (taulukko 3). Tämä on kiinnostavaa siitä huolimatta, että todellisuudessa erot luokkien välillä ovat desimaalisia. Tätä voi osittain selittää se, että suurempien tulojen ansiosta vettä, energiaa tai auton käyttöä ei tarvitse säästää rahan takia, joten sitä ei välttämättä tule tehtyä myöskään ympäristön takia. Suurituloisimmat tekevät kuitenkin samalla eniten ympäristötekoja, joten tuloluokan sisällä löytyy jonkin verran vaihtelua yksilöiden tekemien tekojen määrissä.

Toki voidaan pohtia sitä, ovatko kaikki kyselyyn vastanneet esimerkiksi vähentäneet energian- tai vedenkulutusta juuri ympäristösyistä, vaikka ovatkin kyselyssä näin vastanneet. Valojen

sammuttaminen huoneesta poistuessa ja veden turhan juoksuttamisen välttäminen ovat asioita, jotka tapahtuvat monella täysin ajattelematta. Jos näille teoille kysytään motiivia, se palautuu helposti ympäristöasioihin, vaikkei niitä sillä hetkellä ympäristösyistä tekisikään. Teoille voi myös olla monia syitä: valot voi sammuttaa ja vesihanan voi sulkea sekä rahaa että ympäristöä säästääkseen. Tehtyjen tekojen määrään voi vaikuttaa se, että tekojen taustalla vaikuttavat arvot ja motiivit ovat usein monisyisiä. Tekoja voi tällöin ajatella tekevänsä monestakin eri syystä, kuten kulujen vähentämiseksi.

Ympäristötekojen yleisyyden jakautumiseen vaikuttaa varmasti se, miten yksilö itse määrittelee vastausvaihtoehdot. Jos valinta täytyy tehdä esimerkiksi vaihtoehtojen ”usein” ja ”joskus” välillä, voi olla vaikeaa suhteuttaa tehtyjen tekojen yleisyys tälle skaalalle. Saman vastausvaihtoehdon sisältä voi täten löytyä ihmisiä, jotka tekevät eri määrän ympäristötekoja, mutta arvioivat tehtyjen tekojen määrän samaan yleisyysluokkaan kuuluvaksi. Sama ongelma toki liittyy kaikkeen sellaiseen tutkimukseen, jossa tulokset perustuvat ihmisten omaan arvioon omista ajatuksistaan ja teoistaan. Luotettavuutta voitaisiin lisätä sillä, että tekoja ja niiden yleisyyttä mitattaisiin sekä itsearvioinnin että konkreettisten mittareiden avulla. Ylipäätään tekoja koskevaa tutkimusta on haastavaa tehdä pelkän itsearvioinnin perusteella. Sinänsä tutkielman perusteella on vaikeaa sanoa, tekevätkö yksilöt enemmän tai vähemmän ympäristötekoja tulotasosta riippuen, kun tekojen yleisyyden arvio on yksilölähtöistä. Ihmiset voivat ajatella tekevänsä vähän ympäristötekoja, kun todellisuudessa he tekevät niitä keskivertoa enemmän, tai päinvastoin.

Tutkielman tulosten perusteella voidaan huomata, että pienituloisuus saattaa johtaa ympäristötekojen laiminlyömiseen ja yleisesti negatiivisempaan suhtautumiseen ympäristökysymyksiä kohtaan todennäköisemmin kuin suurituloisuus. Suomen progressiivisen verotuksen vaikutukset ovat nähtävissä siinä, että ääripääluokkien välille jäävien keskituloisten vastaajien arvot ja teot ovat lähes rinnastettavissa toisiinsa. Vasta reilusti enemmän tienaavien luokassa voidaan huomata, että ympäristöarvojen ja niiden toteuttamisen merkitys kasvaa. Kun toimeentulosta ei tarvitse huolehtia, on mahdollista keskittyä perusselviytymisen ulkopuolisiin asioihin.

Tulosten tarkastelussa on huomioitavaa, että suuremmat tulot usein lisäävät kulutusta. Vaikka suurituloisen ihmisen vähentäisi kulutustaan huomattavastikin, voi kokonaiskulutus siitä huolimatta olla reilusti pienempituloisen ihmisen kulutusta suurempaa. Parempituloisella saattaa olla mahdollisuus esimerkiksi ajaa autoa päivittäin. Vaikka ajokertoja saisi vähennettyä puolella,

ajamista tapahtuu useammin kuin ihmisellä, jolla ei esimerkiksi ole varaa pitää autoa lainkaan. Tällaisten asioiden huomioiminen on tärkeää kaikkien muidenkin ympäristötekojen kohdalla.

Tuloksia tulkitessa täytyy ottaa huomioon se, että ympäristöaiheiseen kyselyyn saattaa valikoitua vastaajiksi jo valmiiksi ympäristömyönteisiä ihmisiä. Vastauskato oli suuri (51 %), ja aineistoon luoduista painokertoimista huolimatta ympäristötietoisten vastaajien merkitystä ei voida täysin ohittaa. Ristiintaulukointien tulokset ovat yleistettävissä perusjoukkoon, mutta luottamustasoissa on aina tietty prosentuaalinen osuus, johon kuuluessaan vastaukset eivät ole yleistettävissä perusjoukkoon. Tulokset ovat silti luottamustasoltaan sen verran korkeita, että yleistettävyyden mahdollisuus on todennäköisesti suuri.

Ympäristötekoja enemmän kuin usein tekevien osuus on huomattavasti ympäristömyönteisiä arvoja omaavien osuutta suurempi kaikissa tuloluokissa. Ympäristötekojen tekemiseen ei tarvita erityisen läheistä suhdetta ympäristöarvoihin, vaan tekoja voidaan tehdä ajattelematta niiden arvopohjaa sen enempää. Tulotasolla on yhteys sekä arvoihin että tekoihin, mutta erot tuloluokkien välillä eivät ole valtavan suuria. Suomessa ympäristökasvatuksen taso lienee niin hyvällä tasolla, että esimerkiksi veden tai energian säästäminen onnistuu ihmisiltä lähes luonnostaan, eikä ympäristöystävällinen toiminta vaadi sen jäsenllympiä tai mietitympiä ympäristöarvoja. Lisäksi kierrättäminen on hyvin organisoitua kuntien toimesta, ja jätteiden lajittelu on hyvin helppoa.

Kuten jo tutkielmani alussa pohdin, on kotitalouden tuloilla varmasti myös merkitystä ympäristöarvoihin ja niiden toteuttamiseen. Kotitalouksien ympäristöteot ovat oletettavasti pitkälti samanlaisia kaikkien kotitalouteen kuuluvien kesken, joskin niistä saattaa löytyä pieniä eroavaisuuksia. Olisikin kiinnostavaa tutkia, miten yksilöiden erilaiset arvopohjat kohtaavat eri kotitalouksissa, miten arvot näyttäytyvät käytännön tekoina, ja miten tämä kaikki suhteutuu kotitalouden tuloihin. Tällainen tutkimus olisi kuitenkin ollut mahdotonta toteuttaa valitsemaani aineistoa käyttäen. Tulotasolla näyttää olevan yhteys ympäristöasioihin, mutta kotitalouden merkitys niihin toisi tutkimukseen vielä astetta enemmän syvyyttä.

Jatkotutkimusta olisi kiinnostavaa suunnata myös globaaliin kontekstiin. Eri maiden ja maanosien erot voisivat olla hyvinkin hedelmällistä tutkittavaa. Suomessa ympäristöarvot ja -teot ovat hyvin opetettuja, jäsenyntyneitä ja lähes valmiiksi organisoituja, että niiden omaksuminen tai toteuttaminen eivät vaadi yksilöltä suuria ponnisteluja. Fairbrotherin (2013) mukaan köyhemmissä maissa ympäristöhuoli on huomattavasti suurempaa kuin rikkaammissa maissa. Tätä olisi kiinnostavaa

päästä tutkimaan suhteessa toteutettuihin ympäristötekoihin. Olisi kiinnostavaa tietää, onko eri vaurausasteiden maissa erilaista hajontaa tuloluokkien välillä, vai kenties samanlaista vain eri mittakaavassa. Toisaalta jo Pohjoismaissa tai Euroopan sisällä toteutettu tutkimus samoista aiheista voisi olla kiinnostavaa.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset osuvat ensimmäisenä pienituloisiin, joten on tietyllä tapaa ristiriitaista, että pienituloisimpien ihmisten arvot ja teot ovat eniten heitä itseään vastaan. Ei kuitenkaan tule väittää, että kyseessä on ongelma, joka voidaan palauttaa takaisin yksilöön itseensä. Pienituloisuuden kanssa kamppailevilla on varmasti paljon muitakin huolenaiheita kuin ympäristönsuojelu. Tästä syystä sosiaalipolitiikkaa tulisi muovata ympäristöystävällisempään suuntaan. Tukijärjestelmää ja sosiaaliturvaa olisi varmasti mahdollista muokata sellaiseksi, ettei se söisi itseään samalla kuin se tuottaa lisäturvaa. Ympäristöasioihin herääminen on tästä syystä tärkeää. Jopa nykyisessä hallitusohjelmassa on huomattavissa aiempaa selkeämpää ympäristöaiheiden käsittelyä ja ongelmiin tarttumista. Sosiaaliturvajärjestelmä on noudattanut pitkälti samaa linjaa syntyhetkistään saakka, ja sen fokus on ollut talouskasvun tukemisessa. Talous ei kuitenkaan voi kasvaa ikuisesti, ainakaan tähänastisella ympäristön ohittavalla tavalla.

Lähteet

Aineisto

International Social Survey Programme (ISSP) & Blom, Raimo (Tampereen yliopisto) & Melin, Harri (Tampereen yliopisto) & Tanskanen, Eero (Tilastokeskus): ISSP 2010: ympäristö III: Suomen aineisto [sähköinen tietoaineisto]. Versio 1 (2011-04-06). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2620>

Kirjallisuus

Ahonen, Sanna (2006) Vihreän kuluttajan monet kasvot. Teoksessa Massa & Ahonen: Arkielämän ympäristöpolitiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.

Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1994). Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.

Fairbrother, Malcom (2013). Rich People, Poor People, and Environmental Concern: Evidence across Nations and Time. *European Sociological Review*, 29(5), 910-922. Retrieved from www.jstor.org/stable/24479837

Fitzpatrick, Tony & Cahill, Michael (2002) Environment and Welfare: Towards a Green Social Policy

Helne Tuula, Hirvilammi Tuuli & Laatu Markku (2012) Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Hirvilammi, Tuuli (2009) Kohti ympäristösosiaalipolitiikkaa. *Janus* vol. 17 (3), 269–277.

Hirvilammi, Tuuli (2015) Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136.

Karisto, Antti (2006) Kesämökki ja Arjen ympäristöpolitiikka. Teoksessa Massa & Ahonen: Arkielämän ympäristöpolitiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.

Martinsson, J., Lundqvist, L. J., & Sundstrom, A. (2011). Energy saving in Swedish households. The (relative) importance of environmental attitudes. *Energy Policy*, 39(9), 5182-5191. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.enpol.2011.05.046>

Massa Ilmo & Ahonen Sanna (2006) Mitä on arkielämän ympäristöpolitiikka? Teoksessa Massa & Ahonen: Arkielämän ympäristöpolitiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.

Metsämuuronen, Jari (2005) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Oy.

Oksanen, Atte & Salonen, Marko (2011). Toiminnallisia loukkuja: Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press.

Riki, Aleksandra (2019) ”Mikä järki lajitella jätteitä?”: tapaustutkimus Viipurin piirin kotitalouksien lajittelukäyttäytymisestä. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/115342/RikiAleksandra2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Salonen Arto O., Siirilä Jani & Valtonen Mikko (2018) Sustainable Living in Finland: Combating Climate Change in Everyday Life. Sustainability 10, 104. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102850/sustainable_living_in_finland_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salovaara, Vesa (2019) Kestävään elämäntapaan kasvattamassa. Alakoulun opettajien käsityksiä luonnosta ja kestävän kehityksen kasvatuksesta. Tampere: Tampere University Press.

Muut lähteet

Elinkeinoelämän Valtuuskunta (2018) Me olemme keskiluokka. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2018/05/eva_fakta_keskiluokka.pdf. Viitattu 25.10.2019.

ISSP 2010: ympäristö III: Suomen aineisto [koodikirja]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [tuottaja ja jakaja], 2019.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Veronalaiset tulot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3843. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.10.2019]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tvt/index.html>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=1795-8121. Tuloerot (Kansainvälinen Vertailu) 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.10.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2017/01/tjt_2017_01_2018-12-19_tie_001_fi.html